

2030-LUVUN YHTEISKUNTAPOLITIIKKA

SDP:n Tulevaisuusfoorumi
Hotel Rantapuisto 18.5.2018

ESITELMÄN RAKENNE

- 1) Maltillinen tulevaisuusskenaario
- 2) Lyhyen aikavälin yhteiskuntapolitiikka
- 3) Pitkän aikavälin yhteiskuntapolitiikka
 - Työajan lyhentäminen
 - Työntekijäomistus
 - Omaehtoinen yrittäjäyys
 - Työn käsitteen laajentaminen

ONKO KAIKKI TÄLLÄ KERTAA TOISIN?

- lähes konsensus digitaalisista teknologioista ja tekoälystä tuottavuutta lisäävinä yleistarkoitusteknologioina
- lähes konsensus mahdollisuudesta automatisoida laajalti rutiininomaisia/ennustettavia manuaalisia ja tietotyötehtäviä
 - automaation lisäksi digitaaliset alustat voivat muuttaa työn kysyntää
 - joustavuus, luovuus ja sosiaaliset taidot kovassa kysynnässä jatkossa(kin)
- ei läheskään konsensususta pitkän aikavälin työllisyysvaikutuksista
- kaksi *ideaal*ityyppistä koulukuntaa tunnistettavissa
 - vastakkainasettelu usein teknologia-asiantuntijoiden ja ekonomistien välillä

MALTILLINEN SKENAARIO 1/2

- Uusia teknologioita ei hyödynnetä vielä juurikaan tuotannossa; muiden yleistarkoitusteknologioiden tavoin vaatii täydentäviä innovaatioita ([Brynjolfsson et al. 2017](#))
 - Teknologian lisäksi myös muut tekijät vaikuttavat kehitykseen
→ Pitkän aikavälin ennusteet väistämättä spekulatiivisia
 - Tilastot tosin myös puutteellisia ([Mitchell & Brynjolfsson 2017](#))
- Teknologiset mahdollisuudet huomattavat ([Arntz et al. 2016](#); [Frey & Osborne 2017](#)); Toisaalta teknologialla ns. *kapitalisaatiovaikutus* = synnyttää uusia työpaikkoja
- Historian opetus: teknologiamurrokset eivät pehmeitä siirtymiä ([Allen 2017](#))
 - Todennäköisenä voinee pitää työmarkkinoiden epävarmistumisen ja väliaikaisen teknologisen työttömyyden lisääntymistä

MALTILLINEN SKENAARIO 2/2

- Riskialtista kuitenkin sulkea pois pysyvä teknologinen työttömyys; ”uhattuina” monet työllistävät alat esimerkiksi kuljetus- ja logistiikka-alalla
 - Millaisia mahdollisuuksia matalasti koulutetuilla uudelleen kouluttautua?
 - Pitkän aikavälin arvioiden spekulatiivisuus korostavat varautumista joustavilla politiikkatoimenpiteillä
- pienituloisuusriski koskettaa nykyistä useampia; keikkatyön huomattava lisääntyminen alustoilla lisäisi riskiä
- *Kuinka taataan työttömien, vajaatyöllisten ja epävarmoissa työsuhteissa työskentelevien riittävä toimeentulo? ([Pulkka 2017](#))*

KANSALAISTEN NÄKEMYS (PULKKA 2017)

	%	n
Työttömyys lisääntyy väliaikaisesti, mutta tasoittuu uusien työpaikkojen syntymisen myötä.	45	448
Työttömyys vakiintuu pysyvästi 1–10 prosenttiyksikköä nykyistä korkeammalle tasolle.	19	193
Työttömyys ei lisäännny.	14	142
Työttömyys vähenee.	12	121
Työttömyys vakiintuu pysyvästi yli 10 prosenttiyksikköä nykyistä korkeammalle tasolle.	9	87
Ei osaa sanoa	2	15
Yhteensä	100	1004

NÄKEMYS IKÄLUOKITTAIN

	Ikäluokka					Yhteensä
	15–24	25–34	35–49	50–64	65+	
Teknologinen työttömyys lisääntyy	12 %	27 %	33 %	34 %	27 %	28 %
Teknologinen työttömyys ei lisäännä	86 %	73 %	66 %	64 %	70 %	71 %
Ei osaa sanoa	1 %	1 %	0 %	2 %	3 %	1 %
n	147	164	235	233	226	1005

NÄKEMYS TYÖMARKKINAMUUTOKSISTA

Väite	Samaa mieltä	Eri mieltä	Ei osaa sanoa
Työsuhteet muuttuvat nykyistä epävarmemmiksi.	85 %	13 %	2 %
Itsensätyöllistäjien määrä lisääntyy merkittävästi.	82 %	16 %	2 %
Työntekijöiden palkat laskevat kilpailun lisääntyessä työpaikoista.	49 %	48 %	3 %
Työmarkkinoilla tapahtuvat muutokset johtavat eriarvoisuuden lisääntymiseen.	69 %	27 %	4 %

LYHYEN AIKAVÄLIN RATKAISUT

JOUSTAVA SOSIAALITURVA 1/2

- Koska pitkän aikavälin ennusteet spekulatiivisia
 - digitaalisessa taloudessa tarvitaan *joustavaa* sosiaaliturvaa
 - 1) Mahdollistetaan joustava liikkuminen palkkatyön, työttömyyden, yrittäjyyden, omaehtoisen aktiivisuuden ja kouluttautumisen välillä
 - Sosiaalipolitiikan ja työllisyyspolitiikan kietoutuminen yhteen
 - 2) Toteutetaan politiikkatoimenpiteitä, jotka purkavat sekä nykyisiä että oletettavissa olevia ongelmia
 - Esim. byrokraloukkujen purkaminen
 - Ei todellista tarvetta sulkea pois mahdollisuutta pysyvästä teknologisesta työttömyydestä

JOUSTAVA SOSIAALITURVA 2/2

- Tulorekisterin hyödyntäminen
- Perusturvaetuuksien yhdistäminen
- Tulo- ja tarveharkinnan vähentäminen (esim. vapaampi opiskelu ja itsensä työllistäminen työttömyysturvalla, etuuksien vähenemisasteiden pienentäminen, suojaosat)
- Sanktioiden ja velvoitteiden vähentäminen
- Työttömille enemmän mahdollisuuksia määritellä mielekäs osallistuminen (osallistumistulo?)
- Mikäli uudistukset riittämättömiä joustavuuden lisäämiseksi, syytä tutkia perustulon käyttöönottoa
 - Perustulolle tosin esitettävissä myös muita kuin “tehokkuusargumentteja”

PITKÄN AIKAVÄLIN RATKAISUT

TYÖAJAN LYHENTÄMINEN – ”RATKAISU LÄHES KAIKKIIN ONGELMIIN”?

- Työajan lyhentyminen ollut tuottavuuskasvun näkyvimpiä yhteiskuntapoliittisia seurauksia
 - Sata vuotta sitten suomalaiset työskentelivät keskimäärin noin 2400 tuntia, 1960-luvulla 2000 tuntia ja 2015 1574 tuntia
 - Viimeinen yleinen lyhennys vuoden 1992 arkipyhä uudistus
 - Selittäjinä hidastunut tuottavuuskasvu ja ay-liikkeen heikentynyt neuvotteluasema (vrt. kiky)
- Vaikka teknologisesta työttömyydestä ei muodostuisi pysyvää ongelmaa, työajan lyhentäminen kulutuksen lisäämistä sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämpi ratkaisu
 - Vrt. Keynes ja Russell

TYÖAJAN LYHENTÄMINEN – ”RATKAISU LÄHES KAIKKIIN ONGELMIIN”?

- Työajanlyhentämiskokeilu Svartedalenin hoivakodissa Göteborgissa 2015–2016
 - Sairaanhoidajien (68) työpäivät kuusituntisiksi ilman palkanalennuksia; viisitoista uutta hoitajaa tilalle
 - Työpäivän jälkeinen jaksaminen parani, stressi laski, työssä oli helpompaa, uupumusta ei koettu yhtä paljon, fyysinen aktiivisuus lisääntyi ja sairauspoissaoloja oli selvästi vähemmän kuin kontrolliryhmällä ja alueen muissa hoivakodeissa
- Tulokset samansuuntaisia kuin Suomessa 1990-luvulla järjestetyissä kokeiluissa, joihin osallistui 1 300 työntekijää ja 580 työtöntä
 - Kiinnostus työajan lyhentämistä kohtaan hiipui noususuhdanteessa

TYÖAJAN LYHENTÄMINEN – ”RATKAISU LÄHES KAIKKIIN ONGELMIIN”?

- Göteborgin tai Suomen kokeilujen tuloksia ei voida yleistää kaikille aloille, mutta ne antavat tukea lyhyempää työaika puolustavalla tutkimuskirjallisuudelle
- Elämää kohtaan koettu tyytyväisyys lisääntyy työtuntien vähentyessä (Alesina ym. 2006, 54–55)
 - Pitkät työpäivät haitallisia terveydelle useiden tutkimusten mukaan
- Tuottavuus korkeinta maissa, joissa työaika lyhin (ks. korrelaatio, ei kausaalisuhde)
- Työtuntien vähentäminen auttaisi myös vähentämään ympäristöongelmia (Knight ym. 2012)
 - Tosin uudet työmahdollisuudet työttömille lisääisivät pienituloisten kulutusmahdollisuuksia; vaatii muitakin ohjauskeinoja

TYÖAJAN LYHENTÄMINEN – ”RATKAISU LÄHES KAIKKIIN ONGELMIIN”?

- 43 prosenttia suomalaisista kannattaa työn jakamista työaika lyhentämällä 21 vastustaessa ajatusta; kielteisimminkin suhtautuvat yli 65-vuotiaat (39 % vastustaa)
- Franklin Roosevelt & 1930-luvun lama: erityisesti lyhyen aikavälin hyötyjä mutta vaikutuksia myös pitkällä aikavälillä
- Vuorotteluvapaajärjestelmä: mahdollisuuksia lukuisille nuorille ja pitkäaikaistyöttömille; vaikutuksia myös sijaisuuksien jälkeen
- Ekonomistit pelkäävät tuotantokapasiteetin kutistumista ja elinkeinoelämä lisäkustannuksia
 - Kustannukset todennäköisesti syytä ainakin jossain määrin yhteiskunnallista
 - Perustulo kaikista joustavin vaihtoehto

”KUKA OMISTAA ROBOTIT, HALLITSEE MAAILMAA”

- Robert B. Freeman (2015): uusien teknologioiden omistus määrittää, miten tulevaisuuden hyvinvointimme jakautuu
 - Työntekijöiden pitäisi omistaa suurempia osuuksia yrityksistä, jotta he voisivat saada osan tuloistaan pääomatuloina
 - Tutkimusten mukaan lisää myös tuottavuutta ja sitoutumista yrityksiin
 - Esim. osakkeita työntekijärahojen kautta, palkka osittain osakeoptioina tai voitonjaon yhteydessä, ryhmäkannustepalkkiot tai mahdollisuus ostaa osakkeita markkinahintoja alemmilla hinnoilla
- Kommunismia? Ei suinkaan.
 - Laajimmalle levinnyt Yhdysvaltojen ESOP-järjestelmä, jonka piirissä noin 14 miljoonaa työntekijää

”KUKA OMISTAA ROBOTIT, HALLITSEE MAAILMAA”

- Poliittisesti kiinnostavin esimerkki kuitenkin Ruotsin pakolliset työntekijärahasot (*löntagarfonder*) 1980-luvulla
 - Omistusosuuksia listatuista ruotsalaisyrityksistä, jotka rahastoivat osan voitoistaan tähän tarkoitukseen
 - Purettiin jo 1991; olivat kiistanalaisia koko olemassaolonsa ajan
 - Ilmeistä, että työntekijärahasot eivät turvaa pienituloisten työntekijöiden toimeentuloa ilman, että suuryritysten omistajilla on rahastojen kautta velvollisuus siirtää nykyistä suurempi osa yritysten voitoista työntekijöille
- Yhdysvaltojen ja Ruotsin esimerkistä myös Suomessa alkoi 1980-luvulla keskustelu omistuksen jakamisesta keinona vähentää taloudellista eriarvoisuutta ja vahvistaa kilpailukykyä ja tuottavuutta → henkilöstörahasotolaki 1989

”KUKA OMISTAA ROBOTIT, HALLITSEE MAAILMAA”

- Vuosien 1990–2007 välillä perustettiin yhteensä 82 työntekijärahaa; vauhti hidastui 1990-luvun laman jälkeen, mutta koki elpymistä uudelleen 2000-luvulla
- Henkilöstörahaat ovat kasvattaneet jälleen suosiotaan vuoden 2011 lakimuutoksen jälkeen; mahdollisesti henkilökohtaisten tulospalkkioiden maksamisen rahastoon
 - Henkilöstörahaa on yli 90:ssä yrityksessä, joista suurin osa tekee yli 20 miljoonan euron liikevaihtoa (n. 111 000 henkilöä)
 - Raahaat voidaan perustaa myös kymmenen hengen yrityksiin
 - Aiemman viiden vuoden sijaan raahaat-osuuksia voi nykyään nostaa saman vuoden aikana

”KUKA OMISTAA ROBOTIT, HALLITSEE MAAILMAA”

- 50 prosenttia suomalaista kannattaa ideaa pakollisista työntekijärahasastoista, 21 prosenttia suhtautuu neutraalisti ja 21 prosenttia vastustaa
 - Vapaaehtoisuus nostaa kannatusta 63 prosenttiin, ja vastustajienkin määrä tippuu 9 prosenttiin
- Verotus ja sosiaaliturva edelleen keskeisimpiä tulonjaon välineitä, mutta työntekijäomistus voi lisätä dynamiikkaa
 - Vaihtoehto myös pääomatuloverotuksen merkittäväälle kiristämiselle tai ”robottiveroille”
 - Tiukka pääomatuloverotus ei välttämättä taloudellisesti tarkoituksenmukaisin tapa varmistaa oikeudenmukainen tulonjako

VAPAUTTAISIKO YRITTÄJYYS TYÖVÄEN?

- Itsensä työllistäminen lisääntynee digitaalisessa taloudessa, mikäli työn kysyntä muuttuu epävarmemmaksi ja työtä organisoidaan enenevissä määrin alustojen kautta ja
 - Jopa 82 prosenttia suomalaisista uskoo, että itsensä työllistäjien lukumäärä lisääntyy merkittävästi digitaalisessa taloudessa
 - Samanaikaisesti 86 prosenttia haluaa lisätä yrittäjyyskasvatusta ja 60 prosenttia haluaa mahdollisuuden käyttää työttömyysturvaa starttirahana
 - Itsensä työllistäminen on parhaimmillaan mielekäs vaihtoehto palkkatyölle
 - Itsensä työllistäjät ovat palkansaajia tyytyväisempiä tilanteeseensa sekä kokevat työnimua ja innostusta työhönsä palkansaajia enemmän (Pärnänen 2015)

VAPAUTTAISIKO YRITTÄJYYS TYÖVÄEN?

- Alustatalous lisää osuuskuntien suosiota (*Platform cooperativism* –liike)
 - Niin pääomasijoittajien taksisovelluksille kuin kotipalveluillekin on syntynyt kilpailijoita osuuskunnista
- Osuuskunnat ja itsensätyöllistäjät toimivat samoilla markkinoilla kuin muutkin yritykset, joten vapauden käänköpuolena voi olla itseriisto, jos oma työ vie enemmän voimavaroja kuin työskenteleminen palkansaajana
- Perustulo auttaisi itsensätyöllistäjiä ja osuuskuntien jäseniä sovittamaan työtä ja vapaa-aikaa omista lähtökohdista
 - Itsensätyöllistäjien sosiaaliturvan kohtalo ratkaistava tavalla tai toisella

AITO OIKEUS TYÖHÖN

- Bruttokansantuote mittaa työtä ja tuotantoa rahatalouden sisällä
 - Vajaa hyvinvoinnin ja arvonluonnin mittari tilanteessa, jossa tarjolla on aina vain uusia ilmaisia digitaalisia yhteisresursseja
 - Brynjolfsson & McAfee (2014): Yhdysvaltain informaatiosektorin arvonluonti on ainoastaan muutamia prosentteja bruttokansantuotteesta, eli samalla tasolla kuin 1980-luvun lopussa, ennen internetin levittäytymistä ihmisten arkeen
- Työn käsitteen laajentamisen puolesta puhuneet tahot ovat vaatineet tunnustamaan arvonluonnin, joka tapahtuu kotitalouksissa, vapaaehtoistyönä sekä omaehtoisena tieto- ja kulttuurityönä

AITO OIKEUS TYÖHÖN

- Ansiotyön kyseenalaistamaton asema perustuu ennen muuta siihen, että se on ihmisten keskeisin toimeentulon lähde
- André Gorzin (2013 [1997]) mukaan riittävän toimeentulon takaava perustulo antaisi ihmisille aidon oikeuden työhön
 - Oikeus päättää itse, millaiseen tuotannolliseen toimintaan osallistuu; Perustulo olisi siis palkka palkattomasta työstä
 - Nykyisen perusturvan (noin 560 €/kk nettona) tasoista osittaista perustuloa kannattaa 51 prosenttia kansalaisista, 20 prosenttia suhtautuu neutraalisti ja 21 prosenttia vastustaa
 - Perusturvan tai toimeentulotuen sijasta maksettavaa osallistumistuloa kannattaa jopa 79 prosenttia suomalaisista

MUISTA TÄSTÄ ESITELMÄSTÄ

- Työn tulevaisuutta koskevat pitkän aikavälin arviot väistämättä spekulatiivisia → tarvitaan joustavaa sosiaaliturvaa
- Pitkällä aikavälillä keskeinen kysymys: Millaista yhteiskuntaa halutaan tavoitella, jos uusien teknologioiden tuottavuuslupaus materialisoituu?
- Työajan lyhentäminen näkyvin seuraus tuottavuuskasvusta; tutkimuskirjallisuus osoittanut lukuisia myönteisiä vaikutuksia
- Työntekijäomistus toisi uuden työkalun oikeudenmukaisen tulonjaon tavoitteluun
- Yrittäjäyys tulee nähdä työväen itsemääräämisoikeutta lisäävänä tekijänä
- Ansiotyö ei ole ainoa arvonluonnin lähde